

“TOBA TEK SINGH” VE SAADET HASAN MANTU

Arzu ÇİFTSÜREN*

Öz: Saadet Hasan Mantu, Hindistan’ın bölünmesinden önce doğmuş Urdu diliyle yazan en ünlü öykü yazarlarından. Batı edebiyatından yaptığı çevirilerle edebî hayatı başlamış, İlerici Edebiyat Akımından etkilenmiştir. Öykülerinde Hindistan’ın bölünmesi sonucu ortaya çıkan sorunları sosyal, toplumsal ve psikolojik yönlerden ele almıştır. Toplum yapısına aykırı olarak müstehcenliğe de öykülerinde yer verdiği için eleştirilmiş, hakkında pek çok adli dava açılmıştır.

Bölünmenin ardından Lahor’daki bir akıl hastanesinde yaşananları anlattığı “Toba Tek Singh” adlı öyküsü bölünmenin etkilerini ve akabinde oluşan kimlik sorununu tüm yönleriyle anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Urduca Öykü, İlerici Edebiyat Akımı, Mantu, Toba Tek Singh.

“TOBA TEK SINGH” AND SAADAT HASAN MANTO

Abstract: Saadat Hasan Manto was born in India before the partition and he is the best known Urdu short story writer. He started his literary career with the translation from the Eastern literature and influenced by the Progressive Writers of his time. In his stories, he discussed the problems occurred after the devision of India with regards to social, communal and psychological factors. He had been criticized for including obscenity that is against the social moral structure and faced lots of lawsuits.

His story “Toba Tek Singh” ,that is about the experiences in a mental hospital in Lahor after the devision, explains the effects of division and the identity problem occurred after it to the core.

Keywords: Urdu Short Story, Progressive Movement in Urdu Literature, Manto, Toba Tek Singh.

---

* Araş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (arzu.suren@gmail.com).

Urdu Edebiyatının en ünlü öykü yazarlarından *Saadet Hasan Mantu* 11 Mayıs 1912 tarihinde bugünkü Hindistan'ın Pencab Eyaletine bağlı bir kent olan Ludhiana da Keşmirli Müslüman bir ailede doğdu. Çocukluğunu Amritsar'da geçirdi. Babası *Gulam Hasan* Pencab eyaletinde hakimdi. Annesi *Serdar Begüm* babasının ikinci eşiydi.

Mantu, önce Amritsar'da Hindu Sabha Koleje gitti. 1935 yılında Aligarh Kolejine gittiyse de siyasi faaliyetlerinden dolayı buradan atıldı. Edebiyat hayatına çeviriyle başladı. 1932 yılında "Humayun" dergisinde ilk öykü tercümesini *Arthur Conan Doyle*'un "Kahverengi El" adlı öyküsüyle yaptı. *Victor Hugo*'nun "Esirin Son Günleri" adlı romanını "Sarguzaşt-ı Asir (Esirin Macerası)" adıyla yayımladı. 1934 yılında *Oscar Wilde*'in "Vira" adlı dramasını ardından da *Anton Çehov*'un iki dramasını Urduçaya tercüme edip kitap olarak bastırdı. "Humayun" dergisinde Rus Edebiyatı sayısı çıkardı ve Rusça öyküleri Urduçaya çevirdi. 1934 yılında ilk öyküsü olan "Tamaşa (Oyun)" "Halk" dergisinde yayımlandı. 1936 yılında ilk öykü kitabı olan "Ateşpara (Ateş Parçası)" yayımlandı. Aynı zamanda 1939 yılında evlendi. Üç kızı ve bir oğlu oldu ancak oğlu oldu. Delhi radyosunda skeç yazarlığı ve Bombay film enstitüsünde senaristlik yaptı. Ayrıca bir filmde de rol aldı.

1947 yılında Pakistan'ın kurulmasının ardından 1948 yılında buraya gelerek Lahor'a yerleşti. Alkol problemi olan Mantu, akli dengesi bozuk olduğu gerekçesiyle iki kez akıl hastanesinde tedavi gördü. 18 Ocak 1955 tarihinde vefat etti. Vefatından önce eşine mezar taşına, "Burada gönlünde öykücülüğün tüm sırları gizli olan Saadet Hasan Mantu metfundur. Toprağın altında bile kendinin mi yoksa Tanrı'nın mı daha büyük öykücü olduğunu düşünüyor" yazılmasını vasiyet etmiştir.¹

1919 yılında meydana gelen "Amritsar Katliamı" ya da İngiliz kaynaklarındaki adıyla "Callianwala Bahçesi Katliamı (Jallianwala Bagh Massacre)", Mantu'nun ilk öyküsü "Tamaşa"nın konusunu oluşturur. İngilizler tarafından 13 Nisan 1919 tarihinde Amritsar'da gerçekleştirilen bu katliamda sayıları binlerle ifade edilen Hintli katledilmiştir. Bu katliamın yaşandığı tarihte Mantu henüz yedi yaşındadır. Hindistan'ın içinde bulunduğu bu fesadat (karmaşa) döneminde yaşamış olan Mantu'nun eserlerinde gördüklerinden, duyduklarından, yaşadıklarından izler olması ve bunları hayranlık uyandıracak bir üslup ve tarafsız bir

¹ Anvar Ahmad, *Urdu Afsanah (Eyk Sadi ka Kissa-152 Afsana Nigarun ka Tazkira)*, Mukadara Kavm-i Zaban, Islamabad 2007, s. 402.

yaklaşım ile ele alması ve kimi öykülerinin sonunu okuyucuya bırakması pek çok eserinin ortak özelliğidir. Bunun yanı sıra, kimi zaman da öykünün sonu hiç de okuyucunun beklediği gibi bitmez. Bununla ilgili olarak edebiyat eleştirmenleri, “öyküyü bu şekilde sonlandırmak uluslararası bir tarz olarak kabul edilebilir. Bu konuda Amerika’da *O. Henry*, Fransa’da *Maupassant*, İngiltere’de *H. H. Munro* uzman olarak kabul edilir. Mantu’nun öyküleri de sonucu bakımından onlarla yarışacak seviyededir” demektedir.²

Mantu’nun öyküleri 17 kitapta toplanmıştır. “Duhvan (duman)”, “Lazzat-i Sang (taşın tadı)”, “Thanda Goşt(Soğuk Et)”, “Yezid”, “Namrud ki Hudayi (Nemrut’un Tanrılığı)”, “Badişahat ka Hatma (Padişahlığın Sonu)” önemli öykülerinden bir kaçıdır. Mantu, insan yaşamını ve psikolojisini eserlerinde özellikle işler. Hayatın acı geçeklerini öylesi bir ustalıklı ve tarafsızca ele alır ki öyküleri okuyucuyu adeta sarsar. Nitekim, Mantu’nun kendi hikâyelerini içeren kitabının önsözünde söylediği, “Siz bu öykülere tahammül edemiyorsanız, demek ki yaşadığımız bu zaman tahammül edilemezdir. Hikayelerimdeki tüm çirkinlikler, yaşadığımız bu döneme aittir. Hâlihazırda zaten çıplakken toplumun, medeniyetin ve kültürün çamaşırını ben neden çıkarayım! İnsanlar bana kara kalem diyorlar. Ben kara tahtaya siyah tebeşirle değil beyaz tebeşirle yazıyorum ki kara tahtanın karalığı daha da belirgin olsun” sözlerini *Enver Ahmet* Urdu diliyle eser veren yüz elli iki yazarın tezkiresini içeren çalışmasında aktarmaktadır.³

Mantu, öykülerinde daha önce işlenmemiş olan ve toplum tarafından pek hoş karşılanmayan müstehcen konuları ele alır. “Hatak (Aşağılama)”, “Babu Gopinath”, “Kali Şalvar (Siyah Şalvar)” hayat kadınların işlediği öykülerinden bazılarıdır. Hindistan’ın gerçeklerinden biri olan hayat kadınları ile orta sınıf ve alt tabakanın cinsel yaşamlarını bu öykülerinde konu alması eleştirilmiş, kendisini hakkında açılan pek çok adli davayla mücadele etmek durumunda bırakmıştır.⁴ Müstehcen konularda öyküler kaleme almasını “iç duygularını bastıramamış, takıntılı bir yazar olmasından kaynaklandığı” yönünde eleştirenler de olmuştur.⁵

“Naya Kanun (Yeni Kanun)”, “Tamaşa (Oyun)”, “Matami Calsa” (Matem Toplantısı)” onun İngiliz emperyalizmine karşı yazdığı öykülerindendir. “Sam

² Selma Benli, “Saadet Hasan Minto”, *Nüşa*, Yıl: 1, Sayı: 3, Ankara 2001, s. 91.

³ Anvar Ahmad, *a.g.e.*, s. 366.

⁴ Aykut Kışmır, “Urdu Edebiyatında İlerici Edebiyat Akımı”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2011, s.69.

⁵ Gülseren Halıcı, “İlerici Hareket Öykücülüğünde Ana Temalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48, 2(2008), s. 131.

Amca'ya Mektuplar" adıyla yazdığı mektuplarında da dünya siyasetini ve emperyalizmi hicvetmiştir.

Kadı Abid "Urduca Efsane ve Mitler" adlı kitabında Mantu'yu anlatırken yaşadığı dönemde Mantu'nun kullandığı mitlere özellikle ilgi duyulup, takip edildiğini aktarmaktadır. Fransız, Rus ve İngiliz edebiyatlarından Urduçaya yaptığı çevirilerle mütalaa gücü yüksek, entellektüel bir kişi olan Mantu'nun özellikle "Bu (Koku)" ve "Sarkandon ke Piçe (Kavalların Peşinde)" adlı öykülerine değinir.⁶

Genel olarak Urdu Edebiyatında öykü dört dönem halinde ele alındığını görürüz:

a) I. Dönem: Öykücülüğün başlangıcından 1930 yılına kadardır. İngiliz Emperyalizmi altındaki I. Dönemde öykücüler daha çok toplumu ıslah etmek amacıyla eserler vermişlerdir.

b) II. Dönem 1930 yılından Hindistan'ın bölünmesinin gerçekleştiği 1947 yılına kadardır. Bu dönemde Romantizm akımı benimsenmiştir.

c) III. Dönem: 1947-1960 yılları arasındadır. Saadet Hasan Mantu yazın hayatına daha önce başlamasına rağmen III. Dönem yazarları arasında yer almaktadır. Bu dönem alt kıtanın fesadat dönemi öykülere yansımıştır.

d) IV. Dönem: 1960 yılından günümüze kadar devam eden dönemdir.

Saadet Hasan Mantu'nun da dahil olduğu III. Dönemde Hindistan'ın 1947 yılında bölünmesiyle Pakistan'ın kurulması sürecinde yaşanan sosyal, siyasal ve toplumsal olaylar öykülere konu teşkil etmiştir. Müslümanların çoğunlukta olduğu Pakistan'a Hindistan'da yaşayan Müslümanların, Pakistan'da yaşayan Hindu ve Sihlerin ise Hindistan'a göç etme zorunluluğunun ortaya çıkması ve göç esnasında yurtlarından ayrılmak durumunda kalanların yaşadığı trajik hikayeler bu dönem öykülerine konu olmuştur.⁷ Bu dönemde yaklaşık 12 milyon kişi karşılıklı göç ederek sınırın iki tarafında yer değiştirmiştir. Ancak göç esnasında yolda karşılıklı saldırılar olunca her iki taraftan da yüzbinlerce kayıp verilmiştir. Urdu Edebiyatına da Fesadat Dönemi olarak geçen bu dönemde göç esnasında yolda öldürülen, çeşitli işkencelere maruz kalan insanlar, yakılıp yıkılan, tarumar edilen köyler anlatıldığı gibi anayurtlarından koparılan insanların yıllarca beraber yaşadığı dostlarından, sahip oldukları topraklardan ayrılmaları, kimliksiz kalmaları da

⁶ Kadı Abid, *Urdu Afsana aur Asatir*, Zakariyya University, Multan 2002, s. 167.

⁷ Celal Soydan, "Urdu Edebiyatında Fesadat Dönemi ve İlerici Yazarlar", *Nüşa*, Ankara 2001, s. 57.

trajik bir şekilde öykülerde anlatılmıştır.⁸ Saadet Hasan mantu da yazın hayatına çok daha önce başlamasına rağmen altın çağını bu dönemde yaşamıştır.

Öykülerde konu olarak edebiyatta o güne kadar işlenen konuların aksine zengin yerine fakir, işverenin yerine işçiye yer verilerek, özellikle toplumun genel sorunu olan açlık, işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi konular öykülerin ana temasıdır. Yazarların amacı toplumsal ve sosyal çelişkileri Marksist yazarlar perspektifiyle gözler önüne sermektir.⁹ Edebi sanatlardan uzak, konunun direkt anlatılması ön planda olduğundan bu dönemde kaleme alınan öyküler edebi açıdan güçsüz olsa da anlam açısından güçlüdür. Bu döneme “İlerici Edebiyat Akımı” damgasını vurmuştur.

Saadet Hasan Mantu aşağıda okuyacağımız “Toba Tek Singh” adlı öyküsünde bölünmeyi ve ardından yaşanan göçü sosyal ve psikolojik yönleriyle ele alır. Mantu burada kimlik sorunu üzerinde durmaktadır. Alegori şeklinde yazdığı bu eserde akıl hastanesi Hindistan’ın bütünü temsil etmektedir. Öykü kahramanları Hindu bir avukat, Sih bir toprak sahibi, Müslüman bir parti üyesi, iki Hintli İngiliz’dir. Bölünmeden bir kaç yıl sonra Hindu, Müslüman ve Sih akıl hastalarının da karşılıklı olarak yer değiştirmelerine karar verilmesinin ardından Lahor’daki bir akıl hastanesinde yaşananlar anlatılmıştır. Mantu burada aslında akıl hastalarının bile Hindistan’ın bölünmesine karar veren yetkililerden daha akli başında olduğunu vurgulamıştır. Öyküde geçen kahramanlar bir türlü Pakistan’ın ne olduğunu anlamamaktadır. Aralarında, “Siyalkot şehri daha düne kadar Hindistan’da iken bugün Pakistan’dadır. Bugün Pakistan’da olan Lahor’un ise yarın Hindistan’a gitmeyeceğini kim garanti edebilir! Belki de alt-kıtanın bütünü bir gün Pakistan olacak ya da kim bilir belki de Hindistan da Pakistan da her ikisi birden bir gün haritadan silinecek” şeklinde konuşmalar yapmaktadırlar. Yine Hindistan’ın nerede Pakistan’ın nerede olduğunu bir türlü algılayamayan akıl hastalarından biri, bir ağaca tırmanarak kendisinin ne Hindistan’da ne de Pakistan’da yaşamak istemediğini, tırmandığı o ağacın üzerinde yaşamak istediğini söylemektedir.

Öykünün kahramanlarından asıl adı Beşen Singh olup arkadaşları tarafından Toba Tek Singh olarak bilinen Sih toprak sahibi, memleketi Toba Tek Singh’in Hindistan’da mı Pakistan’da mı olduğunu öğrenmek istemekte ancak kimsede

⁸ Senem Sade, “Urdu Edebiyatında Öykü”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2004, s. 103.

⁹ Anvar Said, **Urdu Adab key Muhtasar Tarih**, Muktadara Kavm-i Zaban, İslamabad 1991, s. 473.

bunun cevabını bulamamaktadır. On beş yıldır akıl hastanesinde kalan bu adam, bu süreçte hiç uyumamış, hiç yatmadan ayakta dikili bir şekilde durmuştur. Mübadelenin yapılacağı gün, sınırda kendisini Hindistanlı yetkililerde teslim edecek görevliye Toba Tek Singh'in Hindistan'da mı Pakistan'da mı olduğunu sormuş, Pakistan cevabını alınca da görevlinin elinden sıyrılıp Pakistan tarafında olan diğer arkadaşlarının yanına gitmiştir. Yetkililer her ne söyledilerse onu mübadele konusunda ikna edememişlerdir. İlerleyen saatlerde on beş yıldır uyumayan bu adam acı bir çığlıkla yere düşerek, Hindistan ve Pakistan sınırının arasında olan bu küçük toprak parçasında ebedi uykusuna dalmıştır. Vatanından koparılmaya çalışılan, bölünmenin kurbanı bu adam kendi toprak parçasına yani Toba Tek Singh'ine ancak ölünce kavuşmuştur.

TOBA TEK SINGH

Bölünmeden iki üç yıl sonra Pakistan ve Hindistan devletleri mahkûmlar gibi, akıl hastalarının da mübadelesinin yapılması gerektiğini düşündüler. Yani akıl hastanelerinde olan Müslüman akıl hastaları Pakistan'a, Pakistan akıl hastanelerinde olan Sih ve Hindu akıl hastaları da Hindistan'a gönderileceklerdi.

Bu kararın doğruluğu bilinmez ama her iki taraftan da resmi görevlilerin katılımıyla pek çok toplantı gerçekleşti ve sonunda akıl hastalarının mübadelesinin yapılması için bir gün kararlaştırıldı. Konuyla ilgili araştırmalar çok dikkatli yapıldı. Aileleri Hindistan'da olan Müslüman akıl hastaları buldukları yerde yaşamaya devam edeceklerdi. Diğerleri ise sınıra doğru yola çıkarıldılar. Burada Pakistan'da Hindu ve Sihlerin tamamı gitmiş; kimse kalma yönünde talepte bulunmamıştı. Ne kadar Hindu Sih akıl hastası varsa hepsi polis eşliğinde sınıra ulaştırılmıştı.

O taraftakini, Hindistan'dakini, bilemeyiz ama burada Lahor'da mübadele haberi duyulunca hararetli konuşmalar yapılmaya başlandı. On iki yıldır düzenli olarak Zemindar gazetesini okuyan bir Müslüman akıl hastasına bir arkadaşı "Mevlevi Bey, bu Pakistan da nedir? Diye sorunca dikkatlice düşündükten sonra "Hindistan'da öyle bir yer ki orada ustura üretilmektedir" cevabını verdi. Bu cevap arkadaşı için yeterli oldu.

Aynı şekilde bir Sih akıl hastası da diğer bir Sih akıl hastasına "Kumandan biz Hindistan'a neden gönderiliyoruz, biz oranın dilini bilmiyoruz ki?" diye sorunca

diğeri gülererek, “Ben *Hindustorların* dilini biliyorum. Hindistanlılar şeytan gibi ortalıkta kasıla kasıla dolaşıyorlar.” cevabını verdi.

Bir gün Müslüman bir akıl hastası yıkanırken “Çok yaşa Pakistan!” diye öyle derinden bir nara attı ki ayağı kayarak yere düştü ve bayıldı.

Hastanede yatanların tümü aslında akıl hastası değildi. Aralarında, aileleri tarafından yetkililere para verilerek akıl hastanesine gönderilmek suretiyle idam sehпасından kurtarılan katiller de vardı. Bunlar Hindistan’ın neden bölündüğünü ve Pakistan’ın ne olduğunu biraz biraz anlıyorlardı. Ama gerçekte neler olduğundan onlar da habersizdi. Gazetelerden bir şey anlaşılmıyordu ve hasta bakıcılar da cahil insanlardı. Onların aralarında konuşmalarından da hiçbir sonuca varılmıyordu. Ancak şu kadarını anlamışlardı ki kendisine Kaid-i Azam ünvanı verilen Muhammed Ali Cinnah isimli kişi Müslümanlar için ayrı bir ülke kurmuş ve buna “Pakistan” demişti. Ancak hangi mevkidedir, nerededir, bununla ilgili hiçbir şey bilmiyorlardı. Bu yüzden de bütünüyle deli olmayanlar kendilerinin Hindistan’da mı Pakistan da mı oldukları konusunda ikileme düşmüşlerdi. Eğer Hindistan’da iseler o halde Pakistan neredeydi? Eğer Pakistan’da iseler daha bir kaç gün evvel Pakistan’da yaşarken nasıl olur da şimdi Hindistan’da yaşar olmuşlardı. Bir akıl hastası böyle Hindistan-Pakistan, Pakistan-Hindistan döngüsünü düşünür düşünür kafayı daha da yedi. Bir gün yeri süpürürken bir ağaca tırmandı ve büyük bir dal üzerine oturup iki saat boyunca Hindistan ve Pakistan mevzusu üzerinde konuşma yapıp durdu. Görevliler ona aşağı inmesini söyledikçe o daha da yukarılara tırmandı. İkaz edilip inmesi için tehdit edilince de: “Ben ne Pakistan’da yaşamak istiyorum ne Hindistan’da... İşte bu ağacın üstünde yaşamak istiyorum.” dedi.

Bin bir güçlkle ikna edilip aşağı indiğinde Hindu ve Sih arkadaşlarına sarılıp ağlamaya başladı. Zira onların kendisini bırakıp Hindistan’a gideceği düşüncesiyle içi coşmuştu.

Diğer akıl hastalarına karışmayıp, tek başına bahçenin özellikle aydınlık yerinde bütün gün gezinip duran Müslüman bir radyo yüksek mühendisinin bu olaylardan sonra bütün kıyafetlerini çıkarıp, görevlilerden birine vererek çırtlak bir şekilde bahçenin etrafında dolanmaya başladığı gözlemlendi.

Çiniot¹⁰’ta Müslüman Birliği’nin aktif bir üyesi olan ve günde 15-16 kez duş alan şişmanca bir akıl hastası birden bu takıntısından vazgeçti. Adı Muhammed Ali olan bu akıl hastası bir gün kendini Kaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah ilan

¹⁰ Pakistan’ın Pencab bölgesinde bulunan bir şehir.

etti. Bunu gören bir Sih akıl hastası ise kendini Master Tara Narang¹¹ ilan etti. Burada da bir katliam olacağı yakın görünüyordu. Bu yüzden her iki gruptan tehlikeli olan hastalar ayrı ayrı odalara koyuldu.

Sevdası yüzünden delirmiş olan Lahorlu genç Hindu avukat, Amritsar'ın Hindistan'a bağlandığını duyunca adeta yıkıldı. Zira Amritsarlı Hindu bir kıza aşık olmuştu. Bu kız onu reddetmesine rağmen bu delilik halinde bile onu unutamamıştı. Hindistan'ı ikiye bölen bütün Hindu ve Müslüman liderlere küfür ediyordu. Çünkü Hindistan'ın ikiye bölünmesiyle kendisi artık Pakistanlı olmuştu, sevdiği ise Hindistanlı.

Mübadelenin başlayacağına dair fısıltılar yayılınca yine hastanede bulunan bazı arkadaşları ona kalbini karartmamasını, onun da sevdiğinin yaşadığı Hindistan'a gönderileceğini anlatmaya çalışsalar da o Lahor'dan ayrılmak istemiyordu. Çünkü orada, Amritsar'da yaşamını idame ettirebileceğine inanmıyordu.

Avrupalılar servisinde iki tane Hintli İngiliz akıl hastası vardı. İngilizlerin Hindistan'a özgürlüğünü verip buradan ayrıldıklarını duyunca adeta şoka girdiler. Saatlerce gizli gizli aralarında bundan sonra hastanedeki itibarlarının ne olacağına dair konuşuyorlardı. Avrupalılar servisi kalacak mıydı yoksa kaldırılacak mıydı? Kahvaltı çıkmaya devam edecek miydi? Beyaz ekmeğe yerine o kahrolası Hindistan çapattı¹²sini mi yemek durumunda kalacaklardı?

Akıl hastanesine yatalı 15 yıl olmuş bir Sih vardı. Her daim onun dilinden şu anlamsız sözler duyulurdu: “*Uptar dey gur gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey of dey laltain.*”. Ne gece uyurdu ne de gündüz. Hastabakıcılar onun 15 yıldan uzun bir süredir bir an bile uyumadığını söylüyorlardı. Yatmıyordu da. Bazen bir duvara yaslanıyordu, o kadar. Her daim dikili durmaktan ayakları şişmişti. Bacakları da... Vücudundaki tüm bu ağırlara rağmen yine de yatıp dinlenmiyordu. Hindistan, Pakistan ve akıl hastalarının mübadelesi konusunda her ne zaman hastanede bir şey konuşulsa dikkat kesiliyordu. “Senin düşüncen ne?” diye biri fikrini sorduğunda büyük bir ciddiyetle “*Uptar dey gur gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey val of dey Pakistan Government.*” cevabını veriyordu.

Ama sonraları “*Of dey Pakistan Government.*” yerine “*Of dey Toba Tek Singh Government.*” almaya başladı ve diğer akıl hastalarına kendisinin de evinin olduğu Toba Tek Singh'in nerede olduğunu sormaya başladı. Kimse Pakistan da mı Hindistan da mı olduğunu bilmiyordu. Cevap verme çabasında bulunanların kendileri

¹¹ 1885-1967 yılları arasında yaşamış Sih lider.

¹² Hindistan-Pakistan Alt-kıtasında kahvaltıda yenen bir ekmeğe türü.

de bu karışıklığın içinden çıkamıyor, “Siyalkot daha düne kadar Hindistan’daydı şimdi Pakistan’da olduğunu duyduk. Kim bilir bugün Pakistan’da olan Lahor yarın Hindistan’a gitmesin.” karmaşasını yaşıyorlardı. “Belki de Hindistan alt-kıtasının bütünü Pakistan olacak ya da kim elini göğsüne koyup da Hindistan da Pakistan da her ikisi bir gün haritadan silinecek diyebilir ki?” diye düşünüyorlardı.

O, Sih akıl hastasının, saçları çok seyrelmişti. Çok az yıkandığı için saçı sakalı birbirine karışmış, ürkütücü bir görüntüsü olmuştu. Ama zararsız bir adamdı. On beş yıldır burada olmasına rağmen hiç kimseyle kavga etmemişti. Hastanenin eski görevlileri onun Toba Tek Singh’de arazileri olduğunu, varlıklı biri olduğunu ancak birdenbire aklını yitirdiğini biliyorlardı. Yakınları onu kalın zincirlere bağlayıp hastaneye getirmişlerdi. Bu kişiler ayda bir kez ziyarete geliyorlar, durumunu öğrenip gidiyorlardı. Bu böyle bir süre devam etmişti. Sonra Pakistan ve Hindistan ile ilgili karışıklık ortaya çıkınca onlar da gelmeyi kesmişlerdi.

Onun adı Beşen Singh’ti ama herkes ona Toba Tek Singh diyordu. Günlerden neydi, hangi aydı, kaç yıl geçmişti bunları asla bilmezdi. Ama her ay yakınlarının ziyaret günü geldiğinde zamanın kendiliğinden farkına varır, hastabakıcıya ziyaretçilerinin geleceğini söylerdi. O gün güzelce yıkanır, sabunlanır, saçlarına yağ sürüp tarardı. Daha önce giymediği kıyafetlerini giyer, bakımlı bir şekilde ziyaretçilerinin yanına giderdi. Ona birşey sorduklarında sessizce durur, nadiren de “*upiar dey gur gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey of dey laltain*” derdi. Bir kızı vardı ki her ay bir parmak uzaya uzaya On beş yaşına gelmiş, genç kız olmuştu. Beşen Singh onu tanımıyordu bile. Kız, çocukken de babasını gördüğünde ağlıyordu, genç kız olduğunda da.

Pakistan ve Hindistan ile ilgili söylentiler başladığında diğer akıl hastalarına Toba Tek Singh’in nerede olduğunu sordu. İçine sinen bir cevap alamayınca bu günlerce devam etti. Artık ziyaretçiler de gelmiyordu. Önceleri ona ziyaretçilerinin geleceğini söyleyen o kalp sesi bile artık suskundu. Meyve, tatlı, yiyecek getirip kendisiyle hem dert olan o insanların gelmesi şu an onun en büyük arzusu. Böylece onlara Toba Tek Singh’in nerede olduğunu sorabilirdi ve onlar da Pakistan’da mı Hindistan’da mı olduğunu kesin olarak söyleyebilirlerdi. Çünkü kendisi de Toba Tek Singh’ten geldiğini ve burada yerleri olduğunu düşünüyordu.

Hastanede kendini Tanrı zanneden bir akıl hastası vardı. Beşen Singh bir gün ona Toba Tek Singh’in Pakistan’da mı yoksa Hindistan’da mı olduğunu sorunca, adet edindiği kahkahayı basarak, “Henüz karar vermediğimiz için o ne Pakistan’da ne de Hindistan’da.” cevabını verdi. Beşer Singh Tanrı olduğunu söyleyen

bu kişiye pek çok kez artık Hindistan'da mı Pakistan'da mı olduğuna karar verin de bu karmaşa bitsin ricasında bulundu. Ancak bu kişi hüküm vermesi gereken diğer sayısız meselelerle çok meşguldü. Beşer Singh bir gün bu durumdan sıkılıp hiddetlenerek "*upiar dey gur gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey dal of va he Gurci da halsa and va he Gurci ki feth...co buley so nihal, set sari akal.*" Söylemek istediği belki de "Sen Müslümanların Tanrısısın. Sihlerin Tanrısı olsaydın beni mutlaka dinlerdin." idi.

Mübadeleden bir kaç gün önce Toba Tek Singh'ten Müslüman bir arkadaşı geldi. Daha önce hiç gelmemişti. Beşer Singh onu görünce kenara çekildi ve geri dönmek üzereyken hastabakıcı onu durdurarak, "Bu seni görmeye geldi, eski arkadaşın Fazluddin." dedi.

Beşer Singh Fazluddin'i görünce bir şeyler mırıldanmaya başladı. Fazluddin yanına gelip elini omzuna koydu ve "Kaç zamandır seni ziyaret etmeyi düşünüyordum ama fırsatım olmadı. Bütün ailen sağ salım Hindistan'a ulaştı. Onlara elimden geldiğince yardım ettim. Kızın Roop Kur..." cümlesini tamamlamadan sustu. Beşer Singh bir şeyler hatırlamaya başladı ve : "Kızım Roop Kur?" diye sordu.

Fazluddin duraklayarak , "evet evet, o da iyi. Diğerleriyle birlikte o da Hindistan'a gitti" cevabını verdi. Beşer Singh sessizliğini sürdürdü. Fazluddin yine bir şeyler söylemeye başladı: "Onlar benden senin iyi haberlerini almamı istediler. Duydum ki sen de Hindistan'a gidecekmışsin. Balbir Singh ve Vedhava Singh abilere ve Amrtitkor ablaya benim selamımı söyle. Balbir abiye her şeyin yolunda olduğunu söyle. Giderken bıraktıkları o iki kahverengi mandanın her ikisi de doğurdu, biri dişi diğeri erkek, Ancak erkek olan doğduktan 6 gün sonra öldü. Yapabileceğim ne iş olursa olsun her daim emrinize amade olduğumu da söyle. Bu arada sana biraz pirinç patlağı şekerlemesi getirdim".

Beşer Singh pirinç patlağı şekerlemesinin paketini yanında duran hastabakıcıya uzatarak Fazluddin'e Toba Tek Singh'in nerede olduğunu sordu.

Fazluddin şaşkınlıkla, "Nerede mi? Daha önce neredeyse yine orada" cevabını verince Beşer Singh bu defa da Hindistan'da mı Pakistan'da mı olduğunu sordu. Fazluddin şaşırarak "Hindistan'da.. Hayır hayır Pakistan'da"cevabını verdi. Bunun üzerine Beşer Singh "*upiar dey gur gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey val of dey Pakistan and Hindistan of dey der fittey munh*" diye mırıldana mırıldana uzaklaştı.

Artık mübadelenin hazırlıkları tamamlanmıştı. Oradan buraya ve buradan oraya gidecek akıl hastalarının listeleri her iki tarafa da ulaştırılmış, mübadele günü de kararlaştırılmıştı. Lahor'daki akıl hastanelerindeki Sih ve Hindu hastalarla dolu otobüsler çok soğuk bir kış günü polis koruması eşliğinde yola koyuldular. Beraberlerinde yetkililer de vardı. Wagah sınır kapısında her iki tarafın yetkilisi birbirleriyle görüştü ve gerekli işlemleri yaptıktan sonra gece boyu devam edecek mübadele başladı.

Hastaları otobüslerden indirip karşı taraftaki yetkililere teslim etmek hayli zor bir işti. Bazıları inmiyorlardı bile. İnmeye razı olanları da zapt etmek çok zordu. Oraya buraya kaçışıp duruyorlardı. Çıplak olanlara kıyafet giydiriliyor ama kıyafetlerini yırtıp üzerlerinden çıkarıyorlardı. Kimi küfrediyor, kimi şarkı söylüyor, kimi aralarında kavga ediyordu. Ağlayıp, zırlıyorlardı. Çok fazla gürültü patırtı vardı. Bayan akıl hastalarının yaygarası da başka bir türdü. Hava da o kadar soğuktu ki soğuktan insanın dişleri zangırdıyordu.

Kendi yuvalarından koparılıp nereye gönderileceklerini anlayamayan akıl hastalarının çoğu mübadele taraftarı değildi. Düşünüp anlama yetisi olanlardan bazıları “Pakistan çok yaşa!” ya da “Pakistan geber.” tezahüratları yapıyorlardı. Bunu duyan Sihler ve Müslümanlar öfkelenince iki-üç kez kavganın eşliğinden dönülmüştü.

Beşen Singh'in sırası gelip de yetkili memur ismini kayıt listesine yazdığı sırada Sing, Toba Tek Singh'in nerede olduğunu sordu. Pakistan'da mıydı yoksa Hindistan'da mı?

Yetkili memur gülererek Pakistan'da cevabını verdi.

Beşen Sing bunu duyunca yerinden fırlayarak koşup mübadele için beklemekte olan arkadaşlarının yanına gitti. Pakistanlı yetkililer onu tutup diğer tarafa götürmeye yeltendilerse de o buna razı olmadı. “Toba Tek Singh burada” diyerek daha güçlü bir şekilde haykırmaya başladı: “*upiar dey gur dey aniks dey be dehyana dey mang dey val of Toba Tek Singh and Pakistan*”.

Ona defalarca Toba Tek Singh'in de Hindistan'a dahil edildiği, henüz edilmediyse de derhal edileceği anlatılsa da o bunu kabul etmiyordu. Onu zorla diğer tarafa götürme girişiminde bulunulunca şişmiş ayaklarının üstünde, ortada bir yerde öyle dikiliyordu ki hiçbir güç onu oradan hareket ettiremeyecek gibi gözüküyordu.

Zararsız olduğu için daha fazla zorlama yapılmadı. Orada dikilmesine izin verildi ve diğerlerine geçildi. Güneş doğmadan önce, sessiz sakin durmakta olan Beşen Singh'ten göğü delercesine bir çığlık duyuldu. Çevredeki yetkililer koşarak yanına geldi ve On beş yıldır gece gündüz yatmadan ayakta duran adamın yerde yüzü koyun yattığını gördüler. Orada dikenli tellerin ardında Hindistan duruyordu... Burada tellerin ardında Pakistan... İkisinin ortasında, herhangi bir adı olmayan bu yer ise Toba Tek Singh'ti..

SUMMARY**“TOBA TEK SİNGH” AND SAADAT HASAN MANTO****Arzu ÇİFTSÜREN***

Saadat Hasan Manto, the most widely read and the most controversial short-story writer in Urdu, was born on 11 May 1912 at Sambrala in Punjab's Ludhiana District. He lived in Amritsar during his childhood. He first entered Hindhu saba College in Amritsar and then went to Aligarh College but he was dismissed from the college because of his political activities.

He started his literary career translating works of literary giants such as Arthur Conan Doyle, Victor Hugo, Oscar Wilde, and Russian writers such as Anton Chekhov and Maxim Gorky. His first short story “Tamasha” was written in 1932 and the subject of this short story comprised of Amrtisar Masscare-also known as “Jalianwala Bagh Massacre”. He was only 7 years old when Amritsar Massacre had happened. It was a seminal event in the British rule of India. Thousands of Indian had been killed and this event deeply touched his heart. It had a huge impact the way his philosophical thought process was triggered and the way he wrote about miseries of third world socio-political issues.

He moved to Bombay in 1936, the film industry was there and he was writing film scripts including “Kishan Kanhaya” (1936) and “Apni Nagariya” (1939). Also he was editing *Musavvir*, monthly film magazine. After some time he started writing for Urdu Service of All India Radio. He published over four collections of radio plays, “Aao (Come)”, “Monato ke Drame (Manto's Dramas)”, “Janaze (Funeral)” and “Theen Awratin (Thre Women)”. Meanwile he continued to write short stories and he collected them in 17 books. Some of his short stories are “Dhuan (Smoke), Lazzat-e Sang (The Taste of Rack), “Thanda Ghost (Cold Meat), Yazeed, Nimrud ki Khudai (Nimrud The God)”, Badshahat ka Khatimah (The End of Kingship).

After the partition he migrated to Lahor and till the end of his life lived there. Although Manto's years in Pakistan were full of financial problems and ailing health but he still managed to wrote his best stories. Manto died because of excessive drinking of alcohol that made him cirrhosis in 1955.

* Dr., Istanbul University, Faculty of Letters, Chair of Urdu Language and Literature (arzu.suren@gmail.com).

The life of human and especially the psychology was the central topic of his literary works. He skillfully and objectively wrote the grim reality of life which absolutely affected the people who read his stories. Manto also wrote about topics that were not touched upon before by any author and topics that the society doesn't like either, like bruttle truth and nasty societal stories. He had been criticized by most of the people. His short stories like "Hatak (The Insult), Babu Gopi Nath and "Kaali Shalwar (The Black Pant)" are from some of his stories which are about the prostitutes.

He was the member of the Progressive Writers' Movement in India. The members of this movement were anti-imperialistic and left oriented, aimed to inspire people through their writings advocating equality and attacking social injustice and backwardness.

Toba Tek Singh is one of his masterpiece works. He examined the partition and the migration from the psychologic and social side also he showed the identity problem in this story. The story recounts the effects of partition on a very particular partion of the population. It follows inmates that some of them were to be transferred to India in one of Lahore asylums. Because after the partition it was decided that Muslim lunatic inmates would stay in this asylum and non -Muslim inmates would be transfered to India. It was the same as India's asylums.

The inmates could not understand what was happening. "If they were in India where on earth was Pakistan? And if they were in Pakistan then how come that until the only other day it was India".

A Hindu lawyer, a Sikh landlower, a Muslim political party member, a couple of Anglo-Indians have placed in this story. The protagonist of the story is that Sikh land lower named Bishan Singh who had gone mad fifteen years ago and was brought here by his family. After that he did not lie down and sleep even for a moment. Everbody in asylum was calling him Toba Tek Singh. Because he was from Toba Tek Singh but now he did not know where it was. He was asking everybody but nobody knew. He also had a habit of speaking this nonsensial phrase, "Uper the gur gur the annaxe the bay dhayana the mung the dal of the laltain".

Family members, who used to visit him were not coming any more. One day a man named Fazal Din came to visit him to say that all his family had migrated to India safely. He was working in Bashan Singh's farm. But Bashan Singh did not listen to him and asked him where Toba Tek Singh was. Fazal Din first said

in India after that said in Pakistan. He was aslo confused. Bashan Singh left him murmuring the same phrase, Uper the gur gur the annaxe the be dhayana the mung the dal of the Pakistan and Hindustan dur fittey moun”.

The transfer of inmates takes place on a cold winter evening. All the non Muslim inmates were placed in buses and taken to border. Bashan Singh was with them also. He again asked to the officer where Toba Tek Singh was. He told that it was in Pakistan. As soon as he heard this, he wanted to go back but he was overpowered by Pakistani guards. Many efforts were made to explain that it had already been moved to India. Even if had not moved, it would be moved immediately to India. But they could not convience him.

A few hours later suddenly a loud scream came from him and he was collapsed on the ground.

“There, behind barbed wire, on one side lay India and on the other side lay Pakistan. In between, on that piece of ground which had no name lay Toba Tek Singh”.

KAYNAKÇA

Abid, Kadı, Urdu Afsana aur Asatir, Zakariyya University, Multan 2002.

Ahmad, Anvar, Urdu Afsanah (Eyk Sadi ka Kıssa-152 Afsana Nigarun ka Tazkira), Muktedir Kavm-i Zaban, Islamabad 2007.

Benli, Selma, “Saadet Hasan Minto”, Nüşa, Yıl: 1, Sayı: 3, Ankara 2001.

Halıcı, Gülseren, “İlerici Hareket Öykücülüğünde Ana Temalar”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi, 48, 2(2008).

Kışmir, Aykut, “Urdu Edebiyatında İlerici Edebiyat Akımı”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

Sade, Senem, “Urdu Edebiyatında Öykü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Said, Anvar, Urdu Adab key Muhtasar Tarih, Muktedir Kavm-i Zaban, İslamabad 1991.

Soydan, Celal, “Urdu Edebiyatında Fesadat Dönemi ve İlerici Yazarlar”, Nüşa, Ankara 2001.